

Utlåtande 2012:9 RVII (Dnr 326-2283/2010)

Reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning

Förslag från socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning godkänns, bilaga 2.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Mot bakgrund av förändrad lagstiftning och utveckling av praxis samt nya rutiner för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till personer med funktionsnedsättning har socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden genomfört en översyn av riktlinjerna för området.

Syftet har varit att säkerställa en rättssäker och lika behandling när det gäller utredning och bedömningen av behovet av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Riktlinjerna baseras på gällande lagar, föreskrifter och allmänna råd, men också på domar som bidragit till praxis inom området. De anknyter till andra riktlinjer i staden, till policydokument och andra övergripande dokument. Utöver detta innehåller de även anvisningar för handläggning av insatser inom verksamhetsområdet med målet att ge stöd och vägledning i det praktiska arbe-

tet med att tolka lagstiftningen i de individuella behovsbedömningar som alltid ska göras.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, samtliga stadsdelsnämnder och kommunstyrelsens handikappråd.

Stadsledningskontoret anser att det är positivt med en revidering av riktlinjerna för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. Stadsledningskontoret anser att revidering är nödvändig för att omfatta ny lagstiftning och praxis som utvecklats inom området.

Bromma stadsdelsnämnd anser att förslaget till reviderade riktlinjer är väl genomarbetat och ger en mycket god förutsättning för en rättssäkerhet och likabehandling oavsett var i staden den enskilde bor.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att det är bra att riktlinjerna förtydligats och kompletterats. Nämnden anser att det är bra att barnperspektivet lyfts fram.

Farsta stadsdelsnämnd anser att det har funnits ett uttalat önskemål från handläggarna om ökad vägledning. Det som kompletterats gäller bland annat riktlinjerna för utredning av rätten till personlig assistans enligt LSS och personkretsbedömningen. Nämnden har även tidigare tagit del av förändringarna i förslaget till nya riktlinjer, som då mottogs positivt. Det är bra att riktlinjerna förtydligats och kompletterats.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att förslaget tillgodoser behoven av stöd i det dagliga arbetet med handläggning av insatser för personer med funktionsnedsättning.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att förslaget är genomarbetat och det är tilltalande att de skrivits utförligt och tydligt under varje rubrik. Det gör det lättare för handläggarna att följa och tillämpa dem. Riktlinjerna bör kunna leda till större likställdhet mellan brukare i olika stadsdelar.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att förslaget om nya riktlinjer i huvudsak är positivt. I förslaget har riktlinjerna strukturerats om och fått en annan kapitelindelning. De har blivit mer omfattande och tydliga för att ge en bättre vägledning till stadens handläggare. De är självinstruerande och tillgodoser väl de behov som biståndshandläggarna har.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att i allt väsentligt är den föreslagna revideringen av riktlinjerna positiv. Riktlinjerna ger också en fyllig information om LSS och SoL och tillämpningen av den lagstiftning som reglerar verksam-

heten. Genom att referera till olika rättsfall förtydligas de bestämmelser som gäller inom verksamhetsområdet.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att de föreslagna förtydligandena underlättar biståndshandläggarnas arbete och ökar möjligheten för en rättssäker och lika behandling när det gäller att utreda och bedöma behovet av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för målgruppen. Nämnden är därför i allt väsentligt positiv till socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens förslag till de reviderade riktlinjerna.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att riktlinjerna innehåller många hemsidesadresser och exakta hänvisningar till blanketter på Stockholms stads intranät. Nämndens erfarenheter är att liknande adresser snabbt kan bli inaktuella. Adresshänvisningar kunde finnas som en utbytbar bilaga.

Skärholmens stadsdelsnämnd godkänner förslaget om reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att riktlinjerna har förtydligats och blivit kompletterade så att de ger stöd och vägledning i det praktiska arbetet.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att de föreslagna riktlinjerna är bra och väl genomarbetade.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att förslaget till reviderade riktlinjer ger en bra grund för handläggningen av insatser enligt LSS och SoL. Flera viktiga frågor har särskilt uppmärksammats och flera förtydliganden gjorts.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att de reviderade riktlinjerna har fått en tydligare struktur och bör förenkla handläggningen, men nämnden efterlyser ett förtydligande av landstingets ansvar för den medicinska och psykiatriska rehabiliteringen i förhållande till kommunens ansvar för social rehabilitering. Ett förtydligande av andra huvudmäns ansvar kring personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, och som är i behov av arbete/sysselsättning, i synnerhet unga, är också nödvändigt.

Kommunstyrelsens handikappråd anser att det är välkommet att en utredning nu kommer att tillsättas med syfte att centralisera eller regionalisera heminstruktörsverksamheten. Rådets utgångspunkt är även att utredningen ska ge heminstruktörerna ett tydligare uppdrag som även ska ingå i riktlinjer för LSS och bistånd enligt SoL.

Mina synpunkter

Jag välkomnar de nya riktlinjerna som är anpassade till den nu gällande lagstiftningen och rådande praxis. Det är viktigt att säkerställa en rättssäker be-

dömning samt att fortsätta arbetet med likabehandlingsprincipen inom staden. Med dessa nya riktlinjer får handläggare bättre stöd för beslutsfattande vilket har efterfrågats.

Jag vill särskilt betona barnperspektivet som tydligt lyfts fram i riktlinjerna. Jag ser exempelvis positivt på att biståndshandläggare ska samverka med andra verksamheter i sin utformning av stöd till vuxna personer med funktionsnedsättning som har minderåriga barn. Tidiga insatser är viktiga och barn ska utan dröjsmål bli informerade om sin rätt till stöd.

Det är positivt att riktlinjerna tydligt framhåller att staden ska erbjuda dagliga verksamheter som är meningsfulla för brukarna och som utvecklar den enskildes möjlighet till arbete.

Jag stödjer de föreslagna tilläggen i riktlinjerna vad gäller rätten till ledsagning och ledsagarservice. Det skapar möjligheter att bryta den isolering som kan uppstå till följd av en persons omfattande funktionsnedsättning. Det är således bättre att erbjuda syntolkning- och/eller ledsagningsassistans till personer med funktionsnedsättning som med denna hjälp kan utföra sina egna bankärenden och matinköp.

Riktlinjerna har uppdaterats ytterligare efter att ärendet varit på remiss. De ändringar som genomförts är språkliga eller kopplade till ny lagstiftning under 2011 och framgår av bilaga 2. Jag anser att med dessa och tidigare ändringar kommer medarbetare ha en god hand- och vägledning. Jag vill samtidigt betona att det är viktigt att riktlinjerna kontinuerligt revideras utifrån ny lagstiftning och utvecklingen av rättspraxis.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Tomas Rudin* (S) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden godkänner, med nedanstående ändringar, förslaget till revidering av nuvarande riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.
2. Att kommunstyrelsen därutöver anför följande

Det är bra att det klargörs i revideringen av riktlinjerna att syftet är att säkerställa rätts-säkerhet och likabehandling i staden. Allt för många rapporter om åtstramade bedömningar har kommit in, vilket till slut fått till följd att det sker kränkningar av den enskilde. Därför är det riktigt att lagstiftningen har setts över, för det behövs verkligen ökad tydlighet och bättre förutsättningar för lika bedömning.

Det är bra att barnperspektivet stärks, att det görs förtydliganden om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Detsamma gäller att en självklar utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också de tydligare skrivningarna om ledsagning. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följden av en funktionsnedsättning, därför blir det naturligt att den ska kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde själv ska ha rätt att bestämma vad ledsagningen ska användas till, det är grundläggande för de berörda valfrihet. En viktig sak att skriva in tydligt i riktlinjerna är att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna, vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t.ex. så kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum. Men dessa är en del av den biståndsbedömda insatsen och ska inte innebära ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en enskild under alla tider på dygnet bör stärkas mer än i det nu liggande förslaget. Rätten till avlösning bör utökas till fler än fyra timmar per vecka. Däremot är det positivt att öka flexibiliteten och räkna timmarna per månad istället för per vecka.

Att föra in formuleringar om ”arbetslinjen” i riktlinjerna kan välvilligt tolkas som en önskan om att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden. I dag är diskriminering av funktionshindrade ett allvarligt problem. Men risken är påtaglig att formuleringarna snarare uppfattas som kravpolitik, inte minst med tanke på de försämringar i sjukförsäkringen som de borgerliga genomförde under den senaste mandatperioden. Skrivningarna bör ändras och det bör förtydligas att utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Barn med funktionsnedsättning som placeras i familjehem bör ha tillgång till ”egen” familjevårdsinspektör, som enbart ser till barnets intressen medan en annan inspektör ansvarar för familjehemmets utbildning och ersättning etc.

Reservation anfördes av borgarrådet *Daniel Helldén* (MP) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande
Förslaget till revidering av nuvarande riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning godkänns med nedanstående ändringar.

Det är bra att det klargörs i revideringen av riktlinjerna att syftet är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Allt för många rapporter om åtstramade bedömningar har kommit in, vilket till slut fått till följd att det sker kränkningar av den enskilde. Därför är det riktigt att lagstiftningen har setts över, för det behövs verkligen ökad tydlighet och bättre förutsättningar för lika bedömning.

Det är bra att barnperspektivet stärks, att det görs förtydliganden om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Detsamma gäller att en självklar utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också skrivningarna som möjliggör ledsagning vid exempelvis matinköp eller bankbesök. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följd av en funktionsnedsättning, därför blir det naturligt att den ska kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde ska själv ha rätt att bestämma vad ledsagningen ska användas till. Vilken typ av affär som den enskilde önskar besöka bör därför inte detaljstyras i riktlinjerna.

En viktig sak att skriva in tydligt i riktlinjerna är att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna, vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t.ex. så kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum. Men dessa är en del av den biståndsbedömda insatsen och ska inte innebära ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en enskild under alla tider på dygnet bör stärkas mer än i det nu liggande förslaget. Nu föreslås en minskning till 16 timmar i månaden (från tidigare 4 timmar i veckan vilket motsvarar 17,5 timmar i månaden). Snarare borde rätten till avlösning utökas till fler än fyra timmar per vecka. Däremot är det positivt att öka flexibiliteten och räkna timmarna per månad istället för per vecka.

Att föra in formuleringar om ”arbetslinjen” i riktlinjerna har med en välvillig tolkning att göra med önskan om att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden. I dag är diskriminering av funktionshindrade ett allvarligt problem. Men risken är påtaglig att formuleringarna snarare uppfattas som kravpolitik, inte minst med tanke på de försämringar i sjukförsäkringen som de borgerliga genomförde under förra mandatperioden. Skrivningarna bör ändras och det bör förtydligas att utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Barn med funktionsnedsättning som placeras i familjehem bör ha tillgång till ”egen” familjevårdsinspektör, som enbart ser till barnets intressen medan en annan inspektör ansvarar för familjehemmets utbildning och ersättning etc.

När det gäller boendestöd bör detta beviljas efter behov. Ofta har personer som har boendestöd någon form av arbete eller verksamhet på dagarna och då kan de ha behov av boendestöd kvällstid eller på helger.

Avsnittet om heminstruktörer behöver förtydligas så att det tydligt framgår när personer med syn- och/eller hörselnedsättningar har rätt till hjälp av heminstruktör. Det måste beslutas om att även boende på vård- och omsorgsboenden kan ha rätt till insatsen, liksom personer över 65 år och personer med enbart hörselnedsättningar. Så är det inte i alla stadsdelar i dag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning godkänns, bilaga 2.

Stockholm den 18 januari 2012

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Anna König Jerlmyr

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Karin Wanngård, Tomas Rudin* och *Olle Burell* (alla S) med hänvisning till reservationen av (S) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Stefan Nilsson* och *Sara Pettigrew* (båda MP) med hänvisning till reservationen av (MP) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Ann-Margarethe Livh* (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Förslaget till revidering av riktlinjer godkänns med nedanstående ändringar.
2. Därutöver vill vi framföra följande.

Alla kvinnor och män med funktionsnedsättning, såväl barn som vuxna, ska få god omsorg, stöd och service som beviljas och utförs på ett jämställt sätt. Vi är därför positiva till tydligare riktlinjer för att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Det räcker emellertid inte med riktlinjer, det krävs också mer resurser för att upprätthålla god kvalitet i insatserna och att staden som arbetsgivare tar ett stort ansvar för att erbjuda anpassade anställningar. Tertiärrapport 2 2010 visade att tio stadsdelsnämnder räknade med underskott i verksamheten.

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt FN:s konvention om barnets rättigheter är självklara utgångspunkter för handläggningen av insatser. Det är därför mycket bra att barnperspektivet stärks i riktlinjerna. Vi vill understryka att kontinuitet i bemanningen är viktig för barn till föräldrar med funktionsnedsättning, både vid omvårdnad i hemmet och vid ledsagning utanför hemmet. Barn med funktionsnedsättning som placeras i familjehem bör ha en "egen" familjevårdsinspektör, som enbart ser till barnets intressen medan en annan inspektör ansvarar för familjehemmets utbildning och ersättning etc. Det är också viktigt med lokala rutiner för ansvarsfördelning mellan biståndshandläggare och socialsekreterare när det gäller familjehemsplaceringar av barn med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar att riktlinjerna äntligen klargör att det är fullt möjligt att få ledsagning för att handla mat och besöka en bank. Ledsagarservice är till för att bryta isoleringsomgivning som kan bli följden av en funktionsnedsättning och måste därför kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde ska ha full rätt att själv bestämma vad ledsagningen ska användas till. Den som vill ska också kunna få syntolkning, vilket vi noterar att socialborgarrådet också tycker.

I dag är diskriminering av personer med funktionsnedsättning ett allvarligt problem och arbetslösheten skrämmande hög. Vi delar uppfattningen att möjligheterna till arbete ovillkorligen måste stärkas för personer med funktionsnedsättningar. Utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar och inget annat. Det är därför välgörande att provocerande formuleringar om "arbetslinjen" i före detta socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens remissunderlag inte har förts in i slutförslaget.

Stockholms stad har ett mycket stort ansvar som arbetsgivare att erbjuda anställningar till personer med funktionsnedsättningar. Vi menar att staden ska vara ett föredöme och att vi måste sätta upp ambitiösa kvantitativa mål om att erbjuda anpassade anställningar för att många fler funktionsnedsatta ska kunna få ett varaktigt arbete och en anständig ekonomi.

Riktlinjerna måste dessutom förtydliga att personer med funktionsnedsättningar inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning, till exempel för boende. Nu gäller att hyra ska tas ut för kök och vardagsrum i LSS-bostäder. Vi menar att gemensamhetsutrymmen är en del av den biståndsbedömda insatsen och inte ska ge ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en närstående under alla tider på dygnet ska inte skäras ned. Nu föreslås en minskning till 16 timmar i månaden, från tidigare 4 timmar i veckan vilket motsvarar 17,5 timmar i månaden. Vi är positiva till ökad flexibilitet genom att räkna timmarna per månad istället för per vecka men vill kvarstå vid 17,5 timmar totalt.

ÄRENDET

Mot bakgrund av förändrad lagstiftning och utveckling av praxis samt nya rutiner för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till personer med funktionsnedsättning har socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden genomfört en översyn av riktlinjerna för området.

Syftet har varit att säkerställa en rättssäker och lika behandling när det gäller utredning och bedömningen av behovet av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Riktlinjerna baseras på gällande lagar, föreskrifter och allmänna råd, men också på domar som bidragit till praxis inom området. De anknyter till andra riktlinjer i staden, till policydokument och andra övergripande dokument. Utöver detta innehåller de även anvisningar för handläggning av insatser inom verksamhetsområdet med målet att ge stöd och vägledning i det praktiska arbetet med att tolka lagstiftningen i de individuella behovsbedömningar som alltid ska göras.

De huvudsakliga förändringarna som föreslås i riktlinjerna är följande:

- Kvalitetsbestämmelser för verksamhetsområdet har förts in och samlats i ett särskilt kapitel. Handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL ska kännetecknas av god kvalitet.
- Ett avsnitt har införts där FN:s barnkonvention och tillämpningen av barnperspektivet i socialtjänstlagen och LSS berörs. Avsnittet omfattar även förtydliganden som införs i LSS fr.o.m. den 1 januari 2011 om barnens bästa och barnens rätt att komma till tals.
- I avsnittet om barnperspektiv pekas även på olika situationer där biståndshandläggaren ska beakta barnperspektivet; i samverkan med andra verksamhetsgrenar, med skolan och andra huvudmän, i utformningen av stöd till vuxna personer med funktionsnedsättning som har minderåriga barn m.fl.
- Den nya lagen om registerkontroll (2010:000) har införts. Lagen innebär att den som bedriver verksamhet som omfattar stöd och serviceinsatser enligt LSS till barn med funktionsnedsättning inte får anställa någon utan att först kontrollera registerutdrag ur belastningsregistret. Bestämmelserna ska inte tillämpas på föräldrar som ska utföra insatser till sitt eget barn.
- Ett nytt kapitel innehållande riktlinjer för utredning, behovsbedömning och beslut i ärenden som rör insatser och bistånd till personer med funktionsnedsättning har införts. Riktlinjerna knyter an till valfrihetsystemet och införandet av DUR, (Dokumentation, Utvärdering och Resultat) i handläggningen. DUR är ett verktyg och bedömningsinstrument som skapar en gemensam och systematisk dokumentation. I riktlinjerna betonas vikten av att handläggaren överväger relevansen i

varje fråga, eftersom endast de uppgifter som är nödvändiga för att ge underlag för behovsbedömningen ska inhämtas. Även nya riktlinjer för den enskildes rätt att överklaga beslut belyses.

- Skillnaderna mellan olika individuella planer enligt LSS respektive SoL tydliggörs. Det handlar om den individuella planen, genomförandeplanen, och plan för samordning av habilitering och rehabilitering. Detta sker mot bakgrund av förändrad lagstiftning inom verksamhetsområdet.
- Grunderna för rätt till insatser, personlig assistans och assistansersättning, har förtydligats. Riktlinjerna har också anpassats till den med tiden utvecklade praxis som finns, ansvarsfördelning mellan kommun och stat samt hela utrednings- och bedömningsprocessen.
- Riktlinjerna som rör hemtjänst har utökats med en beskrivning av de service- och omvårdnadsinsatser som kan ingå i hemtjänst samt bedömningsgrunderna för beslut om hemtjänst.
- Riktlinjer för ledsagning enligt SoL och ledsagarservice enligt LSS har omarbetats för att tydliggöra grunden för beslut om ledsagning enligt SoL respektive ledsagarservice LSS. Det ska vara möjligt att bevilja ledsagarservice för matinköp och bankärenden om detta är ett led i att komma ut i samhället bland andra människor och bryta en isolering.

Förutsättningarna för en kommun att, med bibehållet kostnadsansvar, teckna avtal med en annan kommun, eller med en enskild utförare i en annan kommun, om att tillhandahålla insatser som den enskilde har behov av har förtydligats.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 september 2010 att

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden godkänner förslaget till revidering av nuvarande riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och insatser enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden överlämnar ärendet till kommunstyrelsen för vidare beslut i kommunfullmäktige.

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V), ledamoten Mia Sundelin m.fl. (S) och ledamoten Stefan Nilsson (MP), *bilaga 1*.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 juni 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen lämnar i detta ärende förslag till revidering av stadens riktlinjer för handläggning av insatser och bistånd till personer med funktionsnedsättning. Förslaget lämnas mot bakgrund av förändringar i lagstiftningen och praxis som utvecklats inom området, men också för att förtydliga riktlinjerna.

I förslaget har riktlinjerna omstrukturerats och fått en annan kapitelindelning än nuvarande version. De har även blivit mer omfattande, främst mot bakgrund av att det tillkommit flera nya bestämmelser som berör verksamhetsområdet och ett uttalat önskemål från stadens handläggare om ökad vägledning. Det gäller särskilt riktlinjerna för utredning av rätten till personlig assistans enligt LSS men också för andra insatser, för bistånd enligt SoL, för barnperspektivet i handläggningen, personkretsbedömningen mm. Riktlinjerna utgår i första hand från LSS och socialtjänstlagen (SoL) men också från hälso- och sjukvårdslagen, offentlighets- och sekretesslagen och förvaltningslagen. Lagstiftningen ger ett tämligen stort utrymme för tolkningar och antalet prejudicerande domar är också förhållandevis stort vilket många gånger försvårar handläggningen inom verksamhetsgrenen.

I det följande beskriver förvaltningen huvuddragen i de förändringar som föreslås. Avsnitt som endast förändrats rent språkligt och som inte förändrar innehållet i sak kommenteras inte. I övrigt hänvisas till det bilagda förslaget till riktlinjer.

Kapitel 1 Inledning

I inledningen tydliggörs riktlinjernas syfte att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden samt att ge stöd och vägledning i handläggningen och i de individuella bedömningarna.

Kapitel 2 Lagstiftning, föreskrifter, riktlinjer mm

Detta kapitel innehåller uppdateringar av nuvarande riktlinjer. Uppdateringarna avser lagstiftning där bland annat lagen om valfrihetssystem tillkommit och sekretesslagen ersatts av offentlighets- och sekretesslagen. En ny socialförsäkringsbalk infördes den 1 januari 2011 och ersätter nuvarande lag om assistansersättning (LASS).

Socialstyrelsen har utfärdat flera nya föreskrifter och allmänna råd samt handböcker som berör verksamhetsområdet, bland annat en ny handbok om Lex Sarah för tillämpning av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om tillämpningen av 14 kap. 2 § SoL (SOSFS 2008:10) respektive 24 a § LSS (SOSFS 2008:11). Vidare har staden antagit en ny policy för samverkan om samordning av insatser till vuxna med utvecklingsstörning (VUS) och centrala överenskommelser med andra huvudmän har reviderats.

Kapitel 3 Allmänna utgångspunkter

I detta kapitel redogörs för bestämmelser och perspektiv som ska utgöra utgångspunkter för handläggning av stöd och service till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning i Stockholms stad.

FN:s konvention om rättigheter för människor med funktionsnedsättning, svensk handikappolitik och lagstiftningen för området är självklara sådana utgångspunkter liksom vedertagna begrepp och definitioner från Socialstyrelsen termbank samt Stockholms stads valfrihetssystem enligt lagen om valfrihet (LOV).

God tillgänglighet och gott bemötande är nödvändiga utgångspunkter för att skapa förutsättningar för reell delaktighet och inflytande över planerade och beslutade insatser. Tillgänglighet och bemötande måste kunna anpassas specifikt till människors individuella förutsättningar vilket ställer krav på särskild kompetens hos handläggarna.

Andra utgångspunkter är skyldigheten att erbjuda stöd och avlösning samt kommunens och socialtjänstens skyldighet att samverka med andra huvudmän och vid behov samordna insatser från kommunen och landstinget.

Barnperspektiv (kap 3.5)

Avsnittet är nytt och berör FN:s barnkonvention och tillämpningen av barnperspektivet i socialtjänstlagen och LSS. Avsnittet har även kompletterats med förtydliganden som införs i LSS fr.o.m. den 1 januari 2011 om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Dessutom införs en ny lag (2010:000) om registerkontroll som innebär att den som bedriver verksamhet som omfattar stöd- och serviceinsatser enligt LSS till barn med funktionsnedsättning inte får anställa någon utan att först kontrollera registerutdrag ur belastningsregistret.

I avsnittet om barnperspektiv pekas även på olika situationer där biståndshandläggaren ska beakta barnperspektivet; i samverkan med andra verksamhetsgrenar, med skolan och andra huvudmän, i utformningen av stöd till vuxna personer med funktionsnedsättning som har minderåriga barn m.fl.

Kapitel 5 God kvalitet i verksamheten

Kvalitetsbestämmelser för verksamhetsområdet har förts in och samlats i ett särskilt kapitel i förslaget till riktlinjer. Handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL ska kännetecknas av god kvalitet. Utgångspunkter för god kvalitet i handläggningen är kvalitetsbestämmelserna i 6 § LSS och i 3 kap 3 § SoL och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för kvalitet i verksamhet enligt SoL, LVU, LVM och LSS (SOSFS 2006:11) samt Socialstyrelsens handbok för god kvalitet i socialtjänsten (2008).

I ledningssystemet för god kvalitet ingår även att ha rutiner för skyldigheten att vaka över att den enskilde får ett gott stöd, god service respektive god omvårdnad och lever under trygga förhållanden samt att anmäla allvarliga missförhållanden enligt Lex Sarah (14 kap 2 § SoL och 24 a § LSS). Biståndshandläggare omfattas av dessa bestämmelser. Föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah har utfärdats av Socialstyrelsen (SOSFS 2008:10 och SOSFS 2009:24 samt SOSFS 2008:11 och SOSFS 2009:25). Därför har dessa bestämmelser förts in i kvalitetsavsnittet.

Kapitlet innehåller också nya riktlinjer för frågor om brottsoffer, kvinnofrid och polisanmälan som aktualiseras i samband med handläggning av ärenden som rör personer med funktionsnedsättning.

Kapitel 6 Utredning och behovsbedömning

Detta kapitel är helt nytt och innehåller riktlinjer för utredning, behovsbedömning

och beslut i ärenden som rör insatser och bistånd till personer med funktionsnedsättning. Riktlinjerna knyter an till valfrihetssystemet och införandet av DUR FH i handläggningen. DUR-materialet är omfattande och i riktlinjerna betonas bland annat vikten av att handläggaren överväger relevansen i varje fråga, eftersom endast de uppgifter som är nödvändiga för att ge underlag för behovsbedömningen ska inhämtas. I kapitlet ingår även nya riktlinjer för verkställighet och för beställning av insats samt för den enskildes rätt att överklaga beslut.

Kapitel 7 Dokumentation

I detta kapitel återfinns riktlinjer för dokumentation under handläggningen och uppföljning av beviljade insatser samt olika planer för individuell planering som vid behov ska upprättas. Riktlinjerna för individuell plan enligt 10 § LSS har förändrats mot bakgrund av att det införs skärpta regler i LSS den 1 januari 2011 om att kommunen alltid ska erbjuda den enskilde en individuell plan enligt LSS i samband med att en LSS-insats beviljas eller närhelst den enskilde begär det. Sedan den 1 januari 2010 är socialtjänsten skyldig att upprätta en individuell plan enligt 2 kap 7 § SoL när den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Bestämmelserna omfattar både barn och vuxna, och även personer som omfattas av LSS, som har behov av insatser från de bägge huvudmännen. Motsvarande bestämmelser har införts i 3 f § HSL hälso- och sjukvårdslagen.

Skillnaderna mellan olika planer tydliggörs, mellan individuell plan enligt LSS respektive SoL och genomförandeplan, plan för samordning av habilitering och rehabilitering.

Kap 9 Personkretsbedömning i LSS

I kapitlet om personkretsbedömning i LSS har beskrivningen av de olika grupperna i LSS personkrets utvecklats. Riktlinjer för bedömning av om en person med Alzheimers sjukdom tillhör personkrets 2 föreslås. Riktlinjerna innebär att för att avgöra om en person med Alzheimers sjukdom omfattas av LSS personkrets 2 måste både diagnosen och en betydande intellektuell funktionsnedsättning i enlighet med 1 § 2 LSS vara styrkt.

Kapitel 10 Insatser

Kapitlet om insatser enligt LSS och SoL har reviderats. Begreppet omvårdnad definieras med de bägge lagarna som utgångspunkt. Avsnittet om personlig assistans och assistansersättning har genomgått en väsentlig omarbetning för att tydliggöra grunderna för rätt till insatsen och den praxis som med tiden utvecklats, ansvarsfördelningen mellan huvudmännen, dvs. kommunen och staten, samt hela utrednings- och bedömningsprocessen inklusive checklisten för utredning. Riktlinjerna har också anpassats med hänsyn till att lagen om statlig assistansersättning, LASS, upphör den 1 januari 2011 samtidigt som en ny socialförsäkringsbalk med regler om assistansersättning införs.

Personlig assistans enligt 9 § 2 LSS och assistansersättning enligt 51 § socialförsäkringsbalken (kap 10.4 och 10.5)

Här tydliggörs bland annat skillnaden mellan grundläggande behov och andra personliga behov som grund för rätt till personlig assistans. Vägledning ges i utrednings-

förfarandet efter att det fastställts att den enskilde tillhör personkretsen i LSS. Utredningsprocessen omfattar i ett första steg en bedömning av om det finns *grundläggande behov*, som är en förutsättning för rätt till personlig assistans. Med *grundläggande behov* avses sådana mycket personliga behov som att sköta sin personliga hygien, att inta måltider, att klä på och av sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om personens behov. Finns inte behov av hjälp med sådana grundläggande behov föreligger inte heller någon rätt till personlig assistans. Finns behov av hjälp med grundläggande behov har den enskilde rätt till personlig assistans.

Om den enskilde har grundläggande behov bedöms i ett andra steg om den enskilde även har *andra personliga hjälpbehov* som inte tillgodoses på annat sätt. Om andra personliga hjälpbehov finns har den enskilde rätt till personlig assistans även för dessa.

Om de *grundläggande behoven* uppgår till högst 20 timmar per vecka har den enskilde rätt till personlig assistans enligt LSS från kommunen. Om den enskilde har andra personliga hjälpbehov som inte tillgodoses på annat sätt ska tid för sådana hjälpbehov också räknas med i beslutet. Om de grundläggande behoven kan antas överstiga 20 timmar per vecka är kommunen skyldig att anmäla behov av assistansersättning till Försäkringskassan, som i sin tur utreder rätten till assistansersättning, enligt 51 kap socialförsäkringsbalken fr.o.m. den 1 januari 2011. Anmälningsskyldigheten återfinns idag i LASS men införs i stället i LSS efter årsskiftet 2010/2011.

Beslut om personlig assistans grundas på bedömning och beräkning av kontinuerliga och återkommande behov. Tillfälliga behov ingår inte i personlig assistans enligt LSS eller i assistansersättning från Försäkringskassan, utan tillkommer därutöver och ingår i kommunens basansvar att tillhandahålla. En sådan situation kan vara vid semesterresor eller om den enskildes ordinarie assistent är sjuk och vikarie måste sättas in. Det är den enskilde som avgör om kommunen ska gå in med en vikarie eller om kommunen ska betala ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistans till den enskilde eller till dennes assistansanordnare för att de själva ordnat vikarie.

I riktlinjerna klargörs att kommunen endast ansvarar för de merkostnader som uppstår till följd av ordinarie assistents sjukdom, vilket i praktiken motsvaras av sjuklönekostnaden för vikarien. Nuvarande riktlinjer om att s.k. sjuklöneavtal ska upprättas föreslås upphöra och ersättas av riktlinjer med rutiner som följer Sveriges kommuners och landstings rekommendationer i Cirkulär 2006:39 "Om kommunens ansvar vid sjukdom hos ordinarie assistent" (kap 10.5.1 i förslaget till riktlinjer). Förslaget innebär att den enskilde begär tillfälligt utökad personlig assistans enligt 9 § 2 LSS hos sin stadsdelsnämnd för varje tillfälle den ordinarie assistenten är sjuk. Av praktiska skäl kan den enskilde ansöka om insatsen i regelbundna intervall (för ett halvår eller ett helt år). Verkställighet av beslutet sker när kommunen betalar ut ersättning. Utbetalning kan ske efter att underlag inkommit som styrker en merkostnad till följd av ordinarie assistents sjukdom.

Hemtjänst enligt SoL (kap 10.6.1)

Avsnittet har utökats med en beskrivning av de service- och omvårdnadsinsatser som kan ingå i hemtjänst samt bedömningsgrunderna för beslut om hemtjänst. Ett

förtydligande görs när det gäller ledsagning i form av hemtjänst. Viss ledsagning kan ingå i hemtjänst i de fall den enskilde samtidigt har behov av andra hemtjänstinsatser. Om den enskilde har behov av ledsagning för att han eller hon ska ha möjlighet att delta i samhällets gemenskap och för att kunna leva som andra ska särskilt beslut om bistånd i form av ledsagning fattas, även om den enskilde har hemtjänstinsatser.

Hemtjänst i assistansliknande form (kap 10.7)

Möjlighet att få hemtjänst i assistansliknande form fastställdes av KS 2005. Det tydliggörs att insatsen kan vara aktuell för personer som inte har rätt till personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning från Försäkringskassan, men som ändå har ett stort behov av kontinuitet eller personlig omvårdnad som inte kan tillgodoses på annat sätt.

Egenvård (kap 10.10)

Socialstyrelsens nya föreskrifter om bedömning av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (SOSFS 2009:6) ska tillämpas av de nämnder som ansvarar för insatser enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning. Behov av hjälp med egenvård som en del i omvårdnadsinsatser ska tas med i behovsbedömningen, planeringen, uppföljningen och omprövningen av densamma.

När hemtjänst verkställs av anhöriga eller närstående (kap 10.11)

I riktlinjerna klargörs att i de fall den enskilde i sin ansökan önskar få ett beslut om hemtjänst verkställt av andra (anhöriga, närstående) än hemtjänstpersonal ska biståndshandläggaren avvisa denna del i ansökan då den är att betrakta som en verkställighetsfråga. Det är den utförare som den enskilde väljer som tar ställning till om den eller de anhöriga/ närstående kan anställas. Detta regleras genom en regeringsrättsdom om den enskildes rätt att påverka utformningen av beviljad insats (PM, juridiska avdelningen, SLK 2008-02-18).

Rätt till avlösning när anhöriga vårdar den enskilde (kap 10.12)

Av 5 kap 10 § SoL framgår att socialnämnden ska underlätta för dem som ger stöd och vårdar närstående (den enskilde) genom att erbjuda olika former av stöd och avlösning. I nuvarande riktlinjer gäller att anhöriga som hjälper en enskild under alla tider på dygnet erbjudas minst 4 timmars avlösning per vecka. Förvaltningen föreslår att riktlinjen ändras till att anhöriga som hjälper den enskilde i hemmet under alla tider på dygnet ska erbjudas *minst 16 timmar avlösning per månad*. Detta för att möjliggöra ökad flexibilitet för den anhörige/den enskilde.

Hemvårdsbidrag (kap 10.14)

Riktlinjerna för hemvårdsbidrag förtydligas. Vid prövning av ansökan om hemvårdsbidrag ska alltid först göras en prövning av om den enskilde har behov av hemtjänst enligt 4 kap 1 § SoL. Om rätt till hemtjänst föreligger ska beslut om hemvårdsbidrag fattas enligt 4 kap 2 § SoL, eftersom hemvårdsbidrag är frivilligt åtagande från staden. Uppföljningsansvaret vid hemvårdsbidrag betonas, liksom kommunens skyldighet att ge stöd till anhöriga enligt 5 kap 10 § SoL.

Ledsagning och ledsagarservice (kap 10.18)

Riktlinjer för ledsagning enligt SoL och ledsagarservice enligt LSS har omarbetats för att tydliggöra grunden för beslut om ledsagning enligt SoL respektive ledsagarser-

vice LSS. I sak ändrar det inte tidigare riktlinjer om att bedömningen av ledsagning som bistånd enligt SoL och bedömningen av ledsagarservice enligt LSS ska ske enligt samma grunder.

Däremot föreslås ett tillägg av principiell betydelse för rätten till ledsagning och ledsagarservice: ”Det är även fullt möjligt att bevilja ledsagarservice för matinköp och bankärenden, om detta är ett led i att komma ut i samhället bland andra människor och bryta en isolering, eller om det är nödvändigt för att en person ska kunna göra matinköp eller kunna utträta bankärenden.”

Förslaget lämnas mot bakgrund av att stadens juridiska avdelning har utrett frågan och dragit slutsatsen att det går att bevilja ledsagning enligt SoL eller LSS för att handla mat eller göra bankärenden tillsammans.

Av specialmotiveringen till insatsen ledsagarservice enligt LSS följer att insatsen syftar till att bryta den isolering som ofta blir följd av en omfattande funktionsnedsättning. Insatsen bör ha karaktären av personlig service och anpassas efter individuella behov. Uttalandet ger stort utrymme att tolka insatsens innehåll utifrån den enskildes behov. I Socialutskottets betänkande anförs att om en funktionshindrad person klarar av att på egen hand sköta sina grundläggande behov men inte t.ex. klarar av att på egen hand göra inköp eller sköta sin ekonomi, föreligger inte rätt till insatsen personlig assistent. Denna typ av stödbehov hos den funktionshindrade ska tillgodoses genom andra insatser enligt LSS eller socialtjänstlagen, t.ex. genom stödperson eller ledsagare.

Dessa uttalanden öppnar för att det är fullt möjligt att bevilja ledsagning för inköp av mat, då detta kan vara ett led i att bryta en isolering. Denna tolkning får även stöd i en dom från Kammarrätten i Göteborg (3561-06). I domskälen anförs att det av förarbetena framgår att ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följd av ett funktionshinder. Något hinder för den enskilde att använda ledsagarservice för att komma ut i samhället bland andra människor och utträta t.ex. post- och bankärenden samt handla finns inte.

Idag får personer med funktionsnedsättning sina behov av hjälp med matinköp tillgodosedda genom hemtjänst, vilket innebär att hemtjänstpersonal utför matinköpen och att den enskilde får betala hemtjänstavgift. För personer som med hjälp av ledsagning själva kan klara sina matinköp och som i övrigt klarar sin vardag utan omfattande stöd torde ledsagning, kombinerat med syntolkning för synskadade, vara en mer adekvat insats för att tillgodose behov av att göra matinköp.

Korttidsvistelse och korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år enligt LSS (kap 10.23 och 10.24)

Dessa riktlinjer har inte genomgått andra förändringar än rent redaktionella och vissa förtydliganden. Ett undantag från nuvarande riktlinjer föreslås dock när det gäller tidpunkt för övergång från skolbarnomsorg till korttidstillsyn för vissa skolungdomar som under vårterminen i åk 6 hinner fylla 13 år. En översyn av riktlinjerna pågår i samverkan med Utbildningsförvaltningen. Översynen kommer att fortgå under hösten 2010, varför ytterligare revidering av dessa avsnitt kan bli aktuella.

Rätten till skolbarnomsorg gäller t o m 12 års ålder enligt skollagen. Rätten till korttidstillsyn enligt LSS gäller från 13 års ålder. I staden erbjuds skolbarnomsorg hela

vårterminen i åk 6. Därefter kan ungdomar som omfattas av LSS beviljas korttidstillsyn. Det gäller oavsett om ungdomen hunnit fylla 13 år eller ej. Jämfört med skolbarnomsorg är korttidstillsyn enligt LSS en avgiftsfri insats och ställer särskilda kvalitetskrav vad gäller innehåll och utformning för att säkerställa goda levnadsvillkor för den enskilde. En komplettering görs i riktlinjerna som innebär att om den enskilde fyller 13 år redan under vårterminen i åk 6 och begär korttidstillsyn enligt LSS ska insatsen beviljas från och med ansökningsmånaden om behov föreligger.

Bidrag till bostadsanpassning (kap 10.26.3)

Ett nytt avsnitt om bidrag till bostadsanpassning föreslås. Syftet är att tydliggöra skillnaden mellan bostadsanpassning och insatsen annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 9 LSS. Avsnittet innehåller också anvisningar mot bakgrund av att en ny bestämmelse införs i LSS fr.o.m. den 1 januari 2011. Den innebär att innan s.k. dubbel assistans beviljas ska kommunen alltid utreda om behovet kan minskas eller avhjälpas genom bostadsanpassning.

Annan särskilt anpassad bostad enligt LSS (kap 10.26.3)

Annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 9 LSS innebär att kommunen beviljar en person med funktionsnedsättning en bostad som är utformad och anpassad efter dennes behov. Personal och omvårdnad ingår inte som en del i insatsen utan stöd till den enskilde ges i stället inom ramen för andra insatser såsom hemtjänst, personlig assistans och ledsagning.

Staden kan aldrig ge avslag på ansökan om insatser enligt SoL eller LSS med hänvisning till resursbrist. Om den enskilde har rätt till en sådan insats ska insatsen beviljas och beslutet därefter verkställas. En ändring av nuvarande riktlinjer för insatsen annan särskilt anpassad bostad enligt LSS föreslås som tydliggör handläggningssgången i enlighet med dessa bestämmelser.

Vidare klargörs att det är biståndshandläggaren som fattar beslut om rätten till insatsen men att Stockholms bostadsförmedling alltid ska konsulteras innan. Det ska inte vara nödvändigt för den enskilde att samtidigt ansöka om medicinsk förtur hos bostadsförmedlingen för att få sitt ärende prövat.

Daglig verksamhet, sysselsättning och dagverksamhet (kap 10.28)

Förvaltningen anser att ”arbetslinjen” i riktlinjerna för daglig verksamhet och sysselsättning samt dagverksamhet behöver förstärkas. Det tydliggörs i riktlinjerna att ett övergripande mål för daglig verksamhet enligt LSS och för sysselsättning enligt SoL är att utveckla möjligheten till arbete. Antalet personer i daglig verksamhet enligt LSS ökar kontinuerligt. En del av ökningen kan förklaras med att målgruppen med tiden kommit att vidgas och omfatta personer med Aspergers syndrom. Många personer i daglig verksamhet vill ha och kunna klara ett arbete. Andra vill ha sin dagliga verksamhet förlagd till en vanlig arbetsplats alternativt ha mer arbetsliknande uppgifter i sin dagliga verksamhet eller ha andra meningsfulla aktiviteter som leder till personlig utveckling och bidrar till att komma ut i samhället. Biståndshandläggningen behöver utvecklas när det gäller behovsbedömning, beställning och målformulering för dessa insatser samt när det gäller uppföljning av insatsernas utformning och genomförande.

Samverkan med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan m.fl. är nödvändig för att säkerställa att den enskilde verkligen fått den hjälp som han eller hon behöver innan daglig verksamhet beviljas och för att skapa vägar vidare för de som redan har daglig verksamhet.

Övriga frågor Kap 11

Avtal enligt 17 § LSS om att tillhandahålla insatser

Den 1 januari 2011 införs en ny bestämmelse i 17 § LSS. Den innebär att om en kommun träffar avtal med en utförare som medför att insatserna bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt 9 § 8 LSS eller bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS ska tillhandahållas i en annan kommun ska den kommunen underrättas om avtalet.

Bibehållet kostnadsansvar enligt 17 a § LSS

Här förtydligas förutsättningarna för att med bibehållet kostnadsansvar för kommunen teckna avtal med en annan kommun, eller med en enskild utförare i en annan kommun, om att tillhandahålla insatser som den enskilde har behov av. Möjligheten att teckna avtal enligt 17 a § LSS gäller om särskilda skäl finns och utgör i grunden en tillfällig lösning, varför en långsiktig planering för insatsen ska finnas och eventuella förbehåll anges i beslutet.

Övriga frågor

I övrigt innehåller kapitlet nya avsnitt om företrädare och ombud, skyddade personuppgifter, tillstånds- och anmälningsplikt i LSS, Socialstyrelsens tillsynsansvar, skyldighet att göra registerkontroll, rapporteringsskyldighet av ej verkställda beslut och särskild avgift samt om Socialstyrelsens årliga insamling av statistikuppgifter, dvs. olika bestämmelser som biståndshandläggare måste ha kännedom om.

Nya regler för *tillstånds- och anmälningsplikt* infördes för verksamhet enligt 9 § 6-10 LSS (korttidsvistelse, bostad med särskild service för barn och ungdomar respektive vuxna och daglig verksamhet) den 1 januari 2010. Den 1 januari 2011 omfattas även personlig assistans enligt 9 § 2 LSS och verksamhet som bedriver personlig assistans enligt 51 kap socialförsäkringsbalken av regler om tillstånds- och anmälningsplikt.

Anmälningsplikten innebär att kommuner som bedriver verksamhet enligt LSS ska anmäla verksamheten till Socialstyrelsen innan verksamheten påbörjas.

Socialstyrelsen tilldelas också tillsynsansvar över all verksamhet enligt LSS, dvs. även för personlig assistans enligt LSS. Tillsynsansvaret omfattar även personlig assistans som bedrivs enligt socialförsäkringsbalken och personliga assistenter som anställs direkt av den enskilde.

Samtidigt införs en ny lag om registerkontroll som innebär att den som bedriver verksamhet som omfattar stöd- och serviceinsatser enligt LSS till barn med funktionsnedsättning inte får anställa någon utan att först kontrollera registerutdrag ur belastningsregistret. Bestämmelserna ska inte tillämpas på föräldrar som ska utföra insatser till sitt eget barn. Assistansberättigade som själva är arbetsgivare åt sina personliga assistenter har ingen skyldighet, men en möjlighet att göra registerkontroll.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, samtliga stadsdelsnämnder och kommunstyrelsens handikappråd för yttrande.

Innehållsförteckning

Sid

Stadsledningskontoret	
Bromma stadsdelsnämnd	
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	
Farsta stadsdelsnämnd	
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	
Kungsholmens stadsdelsnämnd	
Norrmalms stadsdelsnämnd	
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	
Skärholmens stadsdelsnämnd	
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	
Södermalms stadsdelsnämnd	
Älvsjö stadsdelsnämnd	
Östermalms stadsdelsnämnd	
Kommunstyrelsens handikappråd	

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 2 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ser positivt på en revidering av riktlinjerna för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt Sol till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. Kontoret anser att revidering är nödvändig för att omfatta ny lagstiftning och praxis som utvecklats inom området. En stor del av omarbetningen som genomförts har också haft målet att förenkla och förtydliga riktlinjerna samt ge bättre underlag och vägledning i beslutsfrågor.

Inget i förslaget strider mot stadens övriga för verksamhetsområdet aktuella styrande dokument.

Stadsledningskontoret bedömer att förslaget om reviderade riktlinjer inte medför några extra kostnader för staden. Revideringen utgår från lagstiftning, rättspraxis och uppgifter som i praktiken redan ska genomföras av stadens nämnder.

Mot bakgrund av framfört önskemål från stadens handläggare om ökad vägledning har riktlinjerna även blivit mer omfattande. Det gäller särskilt riktlinjerna för utredning av rätten till personlig assistans enligt LSS men också för andra insatser, för bistånd enligt SoL, för barnperspektivet i handläggningen mm. Kontoret ser positivt på att hänsyn tagits till de framförda önskemålen.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att godkänna förvaltningens svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (MP) och Anders Löwdin (S), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till reviderade riktlinjer är väl genomarbetat och ger en mycket god förutsättning för en rättsäkerhet och likabehandling oavsett var i staden den enskilde bor.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen har under hösten 2010 samverkat med utbildningsförvaltningen kring riktlinjerna för korttidsvistelse och korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år enligt LSS. Om en revidering av riktlinjerna blir aktuell har förvaltningen önskemål om att det i riktlinjerna även förs in hur staden och utbildningsförvaltningen ska samverka då en skolplacering i annan kommun ger ett behov av ett boende utanför föräldrahemmet.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Rosa Lundmark (V), ledamoten Magnus Dannqvist m.fl. (S) och Pekka Koskenvoima (MP), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens förslag till revidering av riktlinjerna.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förvaltningens remissvar som överlämnas till KF/KS kansli.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S), Mariana Moreira Duarte m.fl. (MP) och Inger Stark (V), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrunden till förslaget till nya riktlinjer är förändrad lagstiftning och utveckling av praxis och nya rutiner. Syftet med riktlinjerna är att säkerställa en rättssäker och lika behandling. Riktlinjerna har blivit mer omfattande, genom att det tillkommit flera nya bestämmelser som berör verksamhetsområdet. Det har funnits ett uttalat önskemål från handläggarna om ökad vägledning. Det som kompletterats gäller bland annat riktlinjerna för utredning av rätten till personlig assistans enligt LSS och personkretsbedömningen.

Förvaltningen har även tidigare tagit del av förändringarna i förslaget till nya riktlinjer, som då mottogs positivt. Det är bra att riktlinjerna förtydligats och kompletterats. Förvaltningen anser att det är bra att barnperspektivet lyfts fram.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 februari 2011 att godkänna och översända tjänsteutlåtandet som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Eva Fagerhem m.fl. (S), ledamöterna Johan Faxér m.fl. (MP) och Carita Stenbacka Tenezakis (V), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 januari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Eftersom representanter för förvaltningen varit delaktiga i utarbetande av förslaget

har de redan haft tillfälle att föra fram sina synpunkter i olika frågor som rör riktlinjerna. Förvaltningen har därför inte så mycket att tillägga utan välkomnar förslaget, som tillgodoser behoven av stöd i det dagliga arbetet med handläggning av insatser för personer med funktionsnedsättning. De riktlinjer som funnits att tillgå har under lång tid varit föråldrade i vissa delar. Det har även saknats väsentliga delar av lagstiftning och rättspraxis kring vissa områden. Förvaltningen har därför länge sett fram emot ett beslut om nya reviderade riktlinjer för verksamhetsområdet funktionsnedsättning.

De nya riktlinjerna är betydligt mer omfattande än de gamla och innehåller bl.a. rutiner för dokumentation och handläggning, som helt saknas i nuvarande dokument. Förslaget går även betydligt längre i beskrivning av tillvägagångssätt vid handläggning och bedömning av bland annat insatsen personlig assistans.

Det är naturligtvis alltid en avvägning hur detaljerade riktlinjer ska vara. Den detaljnivå som finns i denna reviderade version är nödvändig för att ge handläggare ett bra arbetsredskap och ge möjlighet till likställdhet och rättssäkerhet för den enskilde som ansöker om insatser. Samtidigt blir riktlinjerna mycket omfattande och något svåröverskådliga. Förvaltningen tror att en bearbetning av språk och grafisk form i materialet skulle kunna göra det mer lättillgängligt.

De punkter som behöver förtydligas och kompletteras ytterligare är:

- Landstingets ansvar för den medicinska och psykiatriska rehabiliteringen i förhållande till kommunens ansvar för social rehabilitering.
- Andra huvudmäns ansvar vad gäller arbete och sysselsättning för personer, särskilt unga, med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Ansvarsfördelning mellan biståndshandläggare och socialsekreterare vad gäller familjehems placerade barn med funktionsnedsättning. Riktlinjerna bör påtala att lokala rutiner ska finnas på stadsdelsförvaltningarna för var ansvaret ska ligga.
- Rutiner för tandvårdsintyg som ingenting finns skrivet om i förslaget.

En annan punkt som saknas helt i förslaget är något om de situationer där enstaka platser i t.ex. boende eller daglig sysselsättning ibland behöver handlas upp därför att den enskildes behov inte kan tillgodoses genom de vanliga utbuderna av utförare. Förvaltningen föreslår att ett avsnitt läggs till om hur sådana köp ska hanteras vad gäller kontroller av företaget, avtal etc.

Avslutningsvis vill förvaltningen påtala vikten av att riktlinjerna revideras kontinuerligt utifrån utvecklingen av rättspraxis.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18

januari 2011 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen från kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande ledamot Leif Larsson (V), ledamot Bengt Roxne m.fl. (S) och ledamot Lars Jakobsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning ställer sig bakom förslaget till reviderade riktlinjer.

Förvaltningen anser att förslaget är genomarbetat och det är tilltalande att de skrivits utförligt och tydligt under varje rubrik. Det gör det lättare för handläggarna att följa och tillämpa dem. Riktlinjerna bör kunna leda till större likställdhet mellan brukare i olika stadsdelar.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Catarina Agrell m.fl. (S), Ingegerd Akselsson Le Douaron m.fl. (MP) och Reijo Kittilä (V), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till förslaget om nya riktlinjer. I förslaget har riktlinjerna strukturerats om och fått en annan kapitelindelning. De har blivit mer omfattande och tydliga för att ge en bättre vägledning till stadens handläggare.

De är självinstruerande och tillgodoser väl de behov som biståndshandläggarna har. Det är förvaltningens uppfattning att man lyckats väl med syftet att få fram riktlinjer som täcker flertalet av de frågeställningar som kan uppkomma vid handläggning av enskilda ärenden.

Förslaget om nya riktlinjer bör, enligt förvaltningen, bidra till en stärkt rättssäkerhet för den enskilde brukaren och en likställighet i bedömningarna över staden. Förvaltningen vill framhålla vikten av att riktlinjer för handläggning ska vara ett levande dokument som uppdateras och revideras regelbundet. Ansvar för en sådan revidering samt för att utbilda stadens handläggare i samband med revidering måste vara tydligt delegerat och bör ligga på socialtjänstförvaltningen.

Riktlinjerna är mycket omfattande. Förvaltningen har därför valt att endast framföra synpunkter och förslag till tillägg och förändringar. I övrigt hänvisas till det bilagda förslaget till riktlinjer.

3.5 Barnperspektiv i handläggningen

3.5.9 När barn placeras utanför hemmet

Avsnittet är nytt och berör FN:s barnkonvention och tillämpningen av barnperspektivet i socialtjänst och LSS. Avsnittet har kompletterats med de förtydliganden som införs i LSS fr.o.m. den 1 januari 2011 om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals.

Förvaltningen tycker det är bra att riktlinjerna kompletterats med tillämpningen av barnperspektivet men tycker att avsnitt 3.5.9 behöver förtydligas ytterligare. I ärenden där barn med funktionsnedsättning placeras utanför hemmet rekommenderas att en gemensam vårdplan och genomförandeplan om möjligt upprättas med individ- och familjeomsorgen oavsett om placeringen sker med stöd av LSS, SoL eller LVU. Här krävs, enligt förvaltningen, en tydligare beskrivning och ett klargörande kring ansvarsfördelningen mellan biståndshandläggaren och socialsekreteraren, vem som gör vad i ärendet.

6 Utredning och behovsbedömning

Även detta kapitel är helt nytt och innehåller riktlinjer för utredning, behovsbedömning och beslut i ärenden som rör insatser och bistånd till personer med funktionsnedsättning. Förvaltningen välkomnar införandet av DUR FH (Dokumentation, Utredning, Resultat) som är ett utrednings- och dokumentationssystem för verksamhetsområdet personer med funktionsnedsättning. DUR-materialet är omfattande och det är bra att riktlinjerna betonar vikten av att handläggaren noga överväger relevansen i varje fråga.

9. Personkretsbedömning i LSS

Alla personer med funktionsnedsättning omfattas inte av Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). För att kunna få insatser enligt LSS krävs att den enskilde omfattas av någon av lagens personkretsar - 1, 2 eller 3. Att bedöma till vilken personkrets en person hör upplevs i vissa fall som svårt av handläggarna men i förslaget till nya riktlinjer har beskrivningen av de olika grupperna i LSS personkrets utvecklats och riktlinjerna bör nu, enligt förvaltningen, innebära en stor hjälp för handläggarna.

9.2.3 Autism och autismliknande tillstånd

Här beskrivs diagnosen autismliknande tillstånd. I förslaget till nya riktlinjer står att "Vid oklarheter om huruvida en diagnos är liktydig med autismliknande tillstånd är det nödvändigt att begära ett förtydligande av behandlande läkare." Här anser förvaltningen att det ska stå behandlande "specialistläkare".

9.3.1 Hjärnskada i vuxen ålder med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder

I kapitlet om personkretsbedömning i LSS har beskrivningen av de olika grupperna i LSS personkrets utvecklats. Riktlinjer för bedömning av om en person med Alzheimers sjukdom tillhör personkrets 2 föreslås. Riktlinjerna innebär att för att avgöra om

en person med Alzheimers sjukdom omfattas av LSS personkrets 2 måste både diagnosen och en betydande intellektuell funktionsnedsättning i enlighet med 1 § 2 LSS vara styrkt. I förslaget till riktlinjer hänvisas till en dom i Regeringsrätten.

Det framgår inte av förslaget till nya riktlinjer vad Regeringsrättens dom innebär men förvaltningen vill framhålla att det finns andra typer av demenssjukdomar som också kan ge en betydande intellektuell funktionsnedsättning. Förvaltningens uppfattning är att riktlinjerna bör ändras så att även personer med andra demenssjukdomar kan omfattas av personkrets 2.

10.28 Daglig verksamhet, sysselsättning och dagverksamhet

10.28.1 Allmänna principer

I förslaget till riktlinjer förstärks ”arbetslinjen” vad gäller daglig verksamhet och sysselsättning. I dag vill många personer i daglig verksamhet ha ett arbete som alla andra eller ha mer arbetsliknande uppgifter i sin dagliga verksamhet. Förvaltningen tycker att det är en bra utgångspunkt. Daglig verksamhet ska vara ett alternativ när alla andra möjligheter till meningsfull sysselsättning är uttömda. Samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och andra aktörer är nödvändig och det nya förslaget till riktlinjer ger ett bra stöd till biståndshandläggarna i deras arbete med att på olika sätt ordna en meningsfull vardag för personer med funktionsnedsättning.

10.28.2 Daglig verksamhet enligt 9 § p 10 LSS

Daglig verksamhet är en avgiftsfri insats. Den enskilde betalar avgift för lunch, däremot ingen avgift för turbundna resor till och från den dagliga verksamheten. Här saknar förvaltningen riktlinjer kring hur SL-kort till den enskilde ska hanteras.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av ledamoten Hans Enroth (V), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i allt väsentligt positiv till den föreslagna revideringen av riktlinjerna, som är både pedagogiskt och tydligt upplagda. Riktlinjerna och ger också en fyllig information om LSS och SoL och tillämpningen av den lagstiftning som reglerar verksamheten. Genom att referera till olika rättsfall förtydligas de bestämmelser som gäller inom verksamhetsområdet.

Som framgår av förslaget innebär de ändringar som genomförs i LSS-lagstiftningen i samband med årsskiftet bl.a. att barn med funktionsnedsättningar har rätt att komma till tals. Att samtala med barn som har en funktionsnedsättning kräver

god insikt i hur funktionsnedsättningen yttrar sig och vilka konsekvenser den för med sig. Barn har ofta alternativa kommunikationssätt till tal, framför allt barn med neuropsykiatriska svårigheter. Det är därför viktigt att biståndshandläggarna får möjlighet till utbildning och kompetensutveckling för att kunna samtala med barn.

Förvaltningen vill framhålla att det är viktigt för utredningen att träffa barnet, även om han eller hon inte uppnått den ålder och mognad som krävs för att själv bestämma. Det är däremot inte alltid nödvändigt att samtala med barnet, det kan räcka att träffa och observera barnet i ett sammanhang som det ingår i. Förvaltningen anser att detta bör framgå av riktlinjerna.

Vad gäller frågan om det valfrihetssystem som gäller inom Stockholms stad framhålls att den enskilde har möjlighet att, redan innan ansökan, lämna en intresseanmälan när det gäller insatser inom ramen för valfrihetssystemet. Detta kan, som förvaltningen ser det, lätt leda till missförstånd eftersom den enskilde kan ha svårt att förstå att en intresseanmälan inte betyder att insatsen kommer att beviljas. Förvaltningen anser därför att en intresseanmälan inte ska kunna göras innan ansökan om insatser, utredning och beslut. Syftet med utredningen är att klargöra om det finns ett behov av insatsen eller inte. Om behov finns ska detta styra valet av insats. Om utredningen utmynnar i ett bifall ska den ärendet rör givetvis vara med och påverka valet av utförare och hur insatsen ska utformas.

Under rubriken ”Att vara personlig assistent åt sitt eget barn” framhålls att föräldrar som är personlig assistent åt sitt eget barn kan ha behov av avlastning. I de fall föräldrarna blir så tyngda av arbetet som assistent åt sitt eget att de regelbundet behöver avlastning anser förvaltningen att man i första hand bör överväga om assistansen delvis kan utföras av någon utomstående.

När det gäller frågan om medföljare vid semesterresa har kommunstyrelsen fastslagit att grundprincipen är att den enskilde ska ha rätt till medföljare under en semestervecka per år till ett för den enskilde valfritt resmål. Förvaltningen vill framhålla att kostnaden för medföljare har ökat. I de fall den enskilde har behov av stöd och tillsyn dygnet runt eller större delen av dygnet, vilket det rätt ofta kan bli frågan om, behövs flera medföljare vilket medför mycket höga kostnader.

Som framgår av förslaget ska korttidsvistelse kunna beviljas som avlastning för istället för avlösarservice om man anser att avlösarservice inte tillgodoser behovet av avkoppling för anhöriga. Vidare framgår att korttidsvistelse ska beviljas även om den enskilde själv inte är i behov av korttidsvistelse och att barnperspektivet ska beaktas. Förvaltningen vill framhålla att det i allmänhet inte är förenligt med ett litet barnets bästa att bevilja korttidsvistelse. Att placera ett litet barn utanför hemmet är i de flesta fall ett alltför stort ingripande. Förvaltningen anser att detta bör framgå av riktlinjerna.

Vad gäller skolbarnsomsorg kontra korttidstillsyn framgår av riktlinjerna att alla barn t.o.m. 12 års ålder har rätt till skolbarnsomsorg. De barn som omfattas av LSS-lagstiftningen, och som har behov av tillsyn efter skoldagens slut, har därefter rätt till korttidstillsyn. Huvudregeln är att beslut om korttidstillsyn ska gälla fr.o.m. att barnet börjar i årskurs 7. Undantag från huvudregeln föreslås göras om barnet fyller 13 år innan han eller hon gått ut årskurs 6 och ansöker om korttidstillsyn. Insatsen ska då

beviljas fr.o.m. ansökningsmånaden. Som förvaltningen ser det kan detta bli svårt att realisera, eftersom det kan ta tid att utreda om den unge har behov av insatsen eller om behovet av tillsyn kan tillgodoses på annat sätt.

Förvaltningen anser att man i riktlinjerna bör ta upp frågan om tandvårdsintyg.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 februari 2011 att tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten Jakob Dencker m.fl. (MP), vice ordförande Mia Päärne m.fl. (S) och tjänstgörande ersättare Anki Erdmann (V), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 februari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning innebär i huvudsak förtydliganden gällande handläggningen av ärenden som omfattas av förändringar och kompletteringar som tillkommit sedan 2007. Föreslagna förtydliganden underlättar, enligt förvaltningens mening, biståndshandläggarnas arbete och ökar möjligheten för en rättssäker och lika behandling när det gäller att utreda och bedöma behovet av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för målgruppen. Förvaltningen är därför i allt väsentligt positiv till socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens förslag till de reviderade riktlinjerna, men lämnar synpunkter inom några områden.

Registerkontroll av personal som utför vissa insatser

Under denna punkt framgår att den som bedriver verksamhet som omfattar stöd- och serviceinsatser enligt LSS till barn med funktionsnedsättning inte får anställa någon utan att först kontrollera registerutdrag enligt 1 § lagen (1998:620) om belastningsregistret. Skyldigheten omfattar även den som bedriver verksamhet som ger insatser enligt LSS *både* till barn och vuxna. Förvaltningen vill i detta sammanhang peka på vikten av att förstärka skyddet även för vuxna personer över 18 år inom LSS personkrets. Dessa är på grund av sin funktionsnedsättning en extra utsatt grupp. I stadens riktlinjer bör införas en registerkontroll avseende även denna grupp. Förvaltningen är väl medveten om att den nya lagstiftningen inom LSS inte kräver registerkontroll när det gäller vuxna personer, men vill i detta sammanhang lyfta frågan ytterligare.

Delat ansvar för personlig assistans

Förvaltningen uppskattar att det i de reviderade riktlinjerna klargörs vad som är kommunens respektive försäkringskassans basansvar när det gäller rätten till personlig assistans enligt LSS. Förvaltningen önskar i detta sammanhang betona hur angeläget

det är för den enskilde att ansvaret är tydligt så att det inte råder några tvivel om vem som äger frågan.

Avtal enligt 17 § LSS om att tillhandahålla insatser och bibehållet kostnadsansvar enligt 17 a § LSS

I förslaget till de reviderade riktlinjerna framgår att ett landsting eller en kommun enligt 17 § LSS med bibehållet ansvar får sluta avtal med någon annan om att tillhandahålla insatser enligt 9 § LSS. Exempel på sådana avtal är stadens valfrihetsystem där staden efter upphandling enligt LOV sluter avtal och överlåter till andra att tillhandahålla insatser enligt lagen. Det framgår också av riktlinjerna vilka möjligheter och skyldigheter till bibehållet kostnadsansvar enligt 17 a § LSS som gäller. Förvaltningen anser dock att det i riktlinjerna finns ytterligare skäl att lyfta och förtydliga dessa avsnitt så att det inte finns någon tvekan om vem eller vilka som ansvarar för den enskildes insatser när frågan väcks.

Korttidsvistelse och korttidstillsyn för skolungdom över 12 år

I remissen framgår att en pågående översyn av riktlinjer för korttidsvistelse och korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år enligt LSS kommer att fortgå under hösten 2010 i samverkan med utbildningsförvaltningen, varför ytterligare revidering av dessa riktlinjer kan bli aktuella. I detta sammanhang vill förvaltningen betona att denna översyn bör ske skyndsamt för att möjliggöra korrekt handläggning samt att brukarna får en korrekt information om vad som gäller i detta avseende.

Utöver vad som ovan redovisas har stadsdelsförvaltningen inte något att erinra mot det reviderade förslaget till riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 januari 2011 att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), ledamoten Claes Elmgren m.fl. (S) och Tina Kratz (V), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till de nya riktlinjerna. Det omfattande dokumentet är en bra handledning för alla biståndshandläggare. Förvaltningen vill särskilt lyfta fram den nya skrivningen om barnperspektiv vid utredningar.

Riktlinjerna innehåller många hemsidesadresser och exakta hänvisningar till blanketter på Stockholms stads intranät. Förvaltningens erfarenheter är att liknande adresser snabbt kan bli inaktuella. Adresshänvisningar kunde finnas som en utbytbar bilaga.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att godkänna förslaget om reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Reservation anfördes av Robert Lagergren m.fl. (S) och Rudy Espinoza m.fl. (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Rebwar Hassan (MP), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsnämnden i Skärholmen godkänner förslaget om reviderade riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 15 februari 2011 att tillstyrka det remitterade förslaget.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsnämnden anser att det remitterade förslaget är väl genomarbetat och förankrat och ställer sig positiv till det remitterade förslaget. Stadsdelsnämnden tillstyrker det remitterade förslaget.

Nämnden ser det som positivt att riktlinjerna förtydligats och blivit kompletterade och att de ger stöd och vägledning i det praktiska arbetet med att tolka lagstiftningen i de individuella behovsbedömningar som alltid ska göras.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att godkänna och överlämna förvaltningens svar på remissen ”Revidera-

de riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning”.

Reservation anfördes av Gunnar Ågren (V), Anders Göransson m.fl. (S) och Erik Malm m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 januari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till översynen av stadens riktlinjer inom området handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Det som särskilt bör framhållas är att

- barnperspektivet lyfts in ett nytt avsnitt i riktlinjerna,
- det finns ett särskilt kapitel om kvalitet i verksamheten,
- kapitlet för utredning, behovsbedömning och beslut knyter an till valfrihetssystemet och införandet av DUR¹ FH i handläggningen,
- skillnaden mellan olika planer tydliggörs (individuell plan enligt LSS respektive SoL och genomförandeplan, plan för samordning av habilitering och rehabilitering),
- det finns riktlinjer för bedömning av om en person med Alzheimers sjukdom tillhör personkrets 2,
- begreppet omvårdnad definieras med både LSS och SoL som utgångspunkt,
- avsnittet om personlig assistans och assistansersättning har genomgått en väsentlig omarbetning för att tydliggöra grunderna för rätt till insatsen och den praxis som med tiden utvecklats, ansvarsfördelningen mellan huvudmännen, det vill säga kommunen och staten, och hela utrednings- och bedömningsprocessen inklusive checklistan för utredning,
- riktlinjerna har anpassats utifrån att lagen om statlig assistansersättning,

---

¹ DUR är ett verktyg och bedömningsinstrument som skapar en gemensam och systematisk dokumentation DUR står för Dokumentation, Utvärdering och Resultat (FH står för funktionshinder)

LASS, upphör den 1 januari 2011, samtidigt som en ny socialförsäkringsbalk med regler om assistansersättning införs,

- avsnittet om hemtjänst är tydligare när det gäller beskrivningen av de service- och omvårdnadsinsatser som kan ingå och bedömningsgrunderna för beslut om hemtjänst,
- bidrag till bostadsanpassning har lyfts in i ett nytt avsnitt i riktlinjerna med syftet att tydliggöra skillnaden mellan bostadsanpassning och insatsen annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 9 LSS,
- möjligheten till arbete förstärks i daglig verksamhet, sysselsättning och dagverksamhet.

Förvaltningen vill framhålla att de föreslagna riktlinjerna är bra och väl genomarbetade.

När det gäller verkställigheten av beslutet om insats (kap 10.11) är det tydligt att det är den valda utföraren av hemtjänst, inte biståndshandläggaren, som avgör om en anhörig kan anställas för att utföra insatsen, när den enskilde vill att hemtjänst ska verkställas av anhöriga. Samma sak gäller naturligtvis för ledsagning och avlösning, men det framgår inte av riktlinjerna (kap 10.18). Riktlinjerna bör kompletteras i denna del.

Boendestöd enligt SoL ska enligt riktlinjerna som regel ges dagtid vardagar då det är en social och praktisk stödinsats som syftar till att stärka den enskildes förmåga att hantera sitt vardagsliv både inom och utanför det egna hemmet. Förvaltningen anser att riktlinjerna för boendestöd inte får utgöra en begränsning för dem som arbetar och har behov av boendestöd vid andra tidpunkter än dagtid vardagar.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att överlämna detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten Majvi Andersson m.fl. (S), vice ordföranden Viktor Morawski (MP) och ledamoten Sebastian Wiklund (V), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Syftet med riktlinjerna är att säkra rättsäkerhet och lika bedömningar i staden.

Förvaltningen anser att förslaget till reviderade riktlinjer ger en bra grund för handläggningen av insatser enligt LSS och SoL. Flera viktiga frågor har särskilt uppmärk-

sammats och flera förtydliganden gjorts.

I förslaget har det införts nya riktlinjer för frågor om brottsoffer och kvinnofridsbrott i samband med handläggning av ärenden som rör personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning är särskilt utsatta och det är synnerligen viktigt att detta uppmärksammas i handläggningen av dessa ärenden, varför förslagen i de nya riktlinjerna viktiga.

Vidare har barnperspektivet stärkts och det har exemplifierats i vilka situationer det särskilt ska beaktas samt hur det ska bevakas i samverkan med andra huvudmän.

I riktlinjerna görs också flera förtydligande beträffande handläggningen av ärenden rörande "grundläggande behov", "Alzheimer" och "dubbelassistans".

Ett tydliggörande av skillnaden mellan grundläggande behov och andra personliga behov som grund för rätt till personlig assistans samt att en bedömning av om en person med Alzheimers sjukdom tillhör personkrets två, införs i riktlinjerna.

Vidare föreslås ett nytt avsnitt om bostadsanpassning och så kallad dubbelassistans. Bland annat har det förtydligats att kommunen *alltid ska* utreda om behovet kan minskas eller avhjälpas genom bostadsanpassning. Förvaltningen anser att dessa förtydliganden i de nya riktlinjerna utgör god vägledning i handläggningen.

Avslutningsvis anser förvaltningen att de nya riktlinjerna stärker individens möjligheter att påverka sin situation och kunna leva ett liv, i den mån det är möjligt, som de flesta andra. Det betonas att arbetslinjen för daglig verksamhet och sysselsättning samt dagverksamhet behöver förstärkas. Ett övergripande mål för daglig verksamhet enligt LSS och för sysselsättning enligt SoL är att utveckla möjligheterna till arbete.

De föreslagna ändringarna gällande ledsagning ger den enskilde utökad möjlighet att delta i samhället, göra matinköp eller kunna uträta bankärenden. Även närståendes rätt till avlösning föreslås bli mer flexibel genom att närstående ges möjlighet att själva disponera de beviljade antalet timmar för en hel månad.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 januari 2011 att godkänna och överlämna detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Stefan Nilsson m.fl. (MP) och ledamoten Birgit Marklund Beijer m.fl. (S), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 januari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser att de reviderade riktlinjerna har fått en tydligare struktur och bör förenkla handläggningen, men förvaltningen efterlyser ett förtydli-

gande av landstingets ansvar för den medicinska och psykiatriska rehabiliteringen i förhållande till kommunens ansvar för social rehabilitering. Ett förtydligande av andra huvudmäns ansvar kring personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, och som är i behov av arbete/sysselsättning, i synnerhet unga, är också nödvändigt. När målgruppen utvidgas menar förvaltningen att det blir än mer viktigt att andra huvudmäns ansvarsområden tydliggörs. Hjälpbehov som rör vård och behandling hör till landstingets ansvarsområde enligt riktlinjerna. Tvister mellan huvudmännen kring begreppet vård och behandling uppstår ändå regelbundet. Vidare ifrågasätter förvaltningen att riktlinjen avseende boendestöd enligt SoL hänvisas till socialpsykiatrins riktlinjer. Med det införda valfrihetssystemet kan det innebära en mer komplicerad och tidskrävande handläggning om det ska ske med stöd av socialpsykiatrins utredningsinstrument DUR (Dokumentation, Utredning och Resultat), resursmätningssystem och ersättningssystem, samt Paraplydokumentation. Därutöver kan tilläggas att rutiner för tandvårdsintyg saknas i de nya riktlinjerna.

Det nya avsnittet som berör FN:s barnkonvention och tillämpningen av barnperspektivet i SoL och LSS uppskattas, liksom den nya lagen (2010:000) om registerkontroll. Vidare vill förvaltningen understryka värdet av arbetssättet som Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen valde i framtagandet av de reviderade riktlinjerna, en arbetsgrupp med förankring i ”verkligheten”, liksom även inhämtandet av synpunkter från stadsdelsförvaltningarna under sommaren.

Rent allmänt kan sägas att förvaltningen ser en tendens att byråkratin ökar inom socialtjänsten, vilket kan riskera att uppdraget i sig urholkas. När nya riktlinjer skrivs bör detta beaktas.

Kommunstyrelsens handikappråd

Kommunstyrelsens handikappråd beslutade vid sitt sammanträde den 5 december 2011 att

1. Rådet beslutade att som svar på remissen lämna följande yttrande.

3.4 tillgänglighet (sid. 14-5)

Här talas om att tillgängligheten och bemötandet måste anpassas utifrån en persons funktionsnedsättningar och utifrån varje persons behov och förutsättningar. Det kan kräva extra tid och extra resurser. Bland annat omnämns att syntolkning (yttrycks som tolkning) kan krävas. I detta instämmer rådet i till fullo. Emellertid saknar vi ett exempel om vikten av information på tillgängligt media. För många av våra medlemmar är information på exempelvis punktskrift, i storstil, i inläst form eller i form av elektronisk text, central. Det gäller inte minst vikten av att få beslut om insatser i skriftlig eller i inläst form för att få möjlighet att överklaga beslut på samma villkor som andra medborgare.

Rätten till tillgänglig information regleras i FN-konventionen om rättigheten för personer med funktionsnedsättning, bl.a. i artikel 9 punkt 1b och i artikel 2, defini-

tion av begreppet "kommunikation". Här nämns bland annat punktskrift, storstil och inläsning som exempel på kommunikation. En central upphandling för hela staden om inläsning m.m. pågår just nu av finansroteln.

Skrivningar om tillgänglig information anser vi även ska införas i avsnitten 3.7 om samverkans- och samordningsansvar där vikten av att anpassa information till målgruppen nämns. Det gäller även avsnitt 6.8 om rätten att klaga och överklaga ett beslut, som kräver att den som berörs av beslutet får beslutet skriftligt.

3.5.7 Föräldrar med funktionsnedsättning som behöver stöd

"Enligt SoL eller LSS är det viktigt att beakta behovet och utformningen av insatser även ur ett barnperspektiv. Ur ett barnperspektiv är det t.ex. angeläget att begränsa antalet personer som ger omvårdnad, stöd och service i den enskildes hem."

Funktionshinderrådets kommentar:

Behovet av att begränsa antalet personer gäller även för insatser till föräldrar med funktionsnedsättning utanför hemmet, såsom ledsagning och ledsagarservice.

10.7 Hemtjänst i assistansliknande form för vuxna enligt SoL

"Den enskildes möjlighet att välja vem som ska ge insatsen är inte så långtgående som vid personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt LASS. Den enskilde har emellertid samma möjlighet att välja utförare som vid vanlig hemtjänst, dvs. det står den enskilde fritt att välja utförare bland de som staden upphandlat enligt lagen om valfrihet (LOV)."

Funktionshinderrådets kommentar:

Den enskilde måste alltid kunna göra sina egna val när det gäller sådan typ av sysslor då de många gånger är integritetskränkande, jfr FN-konventionen, artikel 19 b: "personer med funktionsnedsättning har tillgång till olika former av samhällsservice både i hemmet och inom särskilt boende och till annan service, bl.a. sådant personligt stöd som är nödvändigt för att stödja boende och deltagande i samhället och för att förhindra isolering och avskildhet från samhället ..."

10.16 Heminstruktör för syn- och/eller hörselskadade

"Insatsen (heminstruktör) bör vara lättillgänglig och utformas så flexibelt som möjligt. Formerna för insatsens utförande kan skifta mellan olika stadsdelsnämnder. Som huvudregel kan den enskilde själv ta direkt kontakt med en heminstruktör. Heminstruktör kan även beviljas efter behovsprövning enligt 4 kap 1 § SoL för att säkerställa den enskildes rätt till insatsen. Heminstruktör är en avgiftsfri insats."

Rådet välkomnar att en utredning nu kommer att tillsättas med syfte att centralisera eller regionalisera heminstruktörsverksamheten. Vår utgångspunkt är även att utredningen ska ge heminstruktörerna ett tydligare uppdrag som även ska ingå i riktlinjer för LSS och bistånd enligt SoL. Utgångspunkterna ska, enligt vår mening, vara:

- Att alla vuxna personer ska kunna få hjälp av en heminstruktör.
- Att heminstruktörerna, för samtliga brukare, ska upprätta genomförandeplaner samt hembesöksrapporter och statistikunderlag, enligt en mall som tas fram av socialnämndens enhet för stadsövergripande frågor i samarbete

- med berörda funktionshindersorganisationer,
- Att instruktörerna ska ge träning beträffande de dagliga sysslorna i och omkring hemmet utifrån den enskildes behov, så kallad ADL-träning. Förflyttningsträning inom- och utomhus samt träning i grundläggande datoranvändning ska kunna ingå.
  - Att instruktörerna ska kunna göra enklare anpassningar av utrustning i hemmet, såsom att märka upp spis eller tvättmaskin med taktil märkning.
  - Att instruktörerna ska kunna ge grundläggande utbildning i vanligt förekommande hjälpmedel.
  - Att instruktörerna ska ge information till hemtjänstpersonal om vilka insatser heminstruktörerna kan erbjuda och att det ska finnas ett nära samarbete med kompetenscenter för funktionshindersfrågor som socialförvaltningen ska inrätta under 2012.
  - Att heminstruktörerna ska samarbeta med funktionshindersorganisationerna och informera brukare om organisationernas verksamhet i syfte att bereda möjlighet till att enskilda ska få träffa personer med liknande funktionsnedsättning för att främja erfarenhetsutbyte.
  - Att heminstruktörerna ska ge brukarna information om vilken service som går att få av samhället i synskaderehabiliterande syfte m.m.

Rådet anser vidare att en överenskommelse ska göras mellan länets kommuner och Stockholms läns landsting om att heminstruktörerna ska samarbeta och samordna sitt arbete med Syncentral Stockholm som ingår i landstingets verksamhet. Samordningen ska gälla såväl generell information om de olika verksamheterna till synskadade brukare som enskilda fall om individen ger sitt samtycke. Syncentralernas och heminstruktörernas arbetsuppgifter är mycket närbesläktade och Syncentralen känner dessutom till nästan alla synskadade personer. Det är viktigt att de olika aktörerna känner till vilka insatser den enskilde brukaren får, för att brukaren ska kunna ges så god rehabilitering som möjligt. Om samordning avseende rehabilitering går att läsa mer om i socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, SoFs 2008:20 som är en ändringsförfattning till SoFs 2007:10:

<http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2007-10/Sidor/2007-10.aspx>

10.18 Ledsagning och ledsagarservice enligt LSS

"Ledsagarservice enligt LSS ges i syfte att underlätta för den enskilde att ha kontakter med andra och bryta den isolering som ofta blir följden av en omfattande funktionsnedsättning. Insatsen har karaktären av personlig service och anpassas efter de individuella behoven. Ledsagarservice är en insats knuten till aktiviteter utanför hemmet. Avsikten med insatsen är att ge möjlighet för den enskilde att delta i fritidsaktiviteter, i kulturlivet, besöka vänner eller bara promenera. Insatsen ska även tillgodose behov av ledsagning vid exempelvis sjukhusbesök. Det är även fullt möjligt att bevilja ledsagarservice för matinköp och bankärenden, om detta är ett led i att komma ut i samhället bland andra människor och bryta en isolering, eller om det är nödvändigt för att en person ska kunna göra matinköp eller kunna uträtta bankärenden."

Funktionshinderrådets kommentar:

Rådet välkomnar de nya skrivningarna om att ledsagning enligt SoL och LSS även ska kunna innefatta inköp av dagligvaror och bankbesök.

Det ska framgå att den som så önskar ska kunna få syntolkning, det vill säga beskrivningar av miljön i samband med ledsagning, likväl som det framgår att det ska kunna gå att få hjälp med på- och avklädning samt toalettbesök. Det bör också stå att ledsagaren ska ha grundläggande kunskaper i ledsagarteknik. För personer med synskada innebär det exempelvis att de flesta synskadade personer i normalfallet håller ledsagaren i armen. Detta beskrivs närmare i SRF:s informationsmaterial "att ledsaga synskadade". Materialet kan laddas hem från Synskadades Riksförbunds nationella hemsida, www.srf.nu

2. Rådet beslutade att ställa sig bakom socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens vice ordföranden Karin Rågsjös (V), ledamoten Mia Sundelins m.fl. (S) och ledamoten Stefan Nilssons (MP) förslag till beslut 2010-09-30 enligt följande.

Det är bra att det klargörs i revideringen av riktlinjerna att syftet är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Allt för många rapporter om åtstramade bedömningar har kommit in, vilket till slut fått till följd att det sker kränkningar av den enskilde. Därför är det riktigt att lagstiftningen har setts över, för det behövs verkligen ökad tydlighet och bättre förutsättningar för lika bedömning.

Det är bra att barnperspektivet stärks, att det görs förtydliganden om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Detsamma gäller att en självklar utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också skrivningarna som möjliggör ledsagning vid exempelvis matinköp eller bankbesök. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följden av en funktionsnedsättning, därför blir det naturligt att den ska kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde ska själv ha rätt att bestämma vad ledsagningen ska användas till. Vilken typ av affär som den enskilde önskar besöka bör därför inte detaljstyras i riktlinjerna.

En viktig sak att skriva in tydligt i riktlinjerna är att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna, vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t.ex. så kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum. Men dessa är en del av den biståndsbedömda insatsen och ska inte innebära ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en enskild under alla tider på dygnet bör stärkas mer än i det nu liggande förslaget. Nu föreslås en minskning till 16 timmar i månaden (från tidigare 4 timmar i veckan vilket motsvarar 17,5 timmar i månaden). Snarare borde rätten till avlösning utökas till fler än fyra timmar per vecka. Däremot är det positivt att öka flexibiliteten och räkna timmarna per månad istället för per vecka.

Funktionshinderrådet betonar vikten av att föräldrars behov av stöd och avlastning

beaktas.

3. Paragrafen justeras omedelbart.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V), ledamoten Mia Sundelin m.fl. (S) och ledamoten Stefan Nilsson (MP) enligt följande.

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden godkänner, med nedanstående ändringar, förslaget till revidering av nuvarande riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen för vidare beslut i kommunfullmäktige.

Det är bra att det klargörs i revideringen av riktlinjerna att syftet är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Allt för många rapporter om åtstramade bedömningar har kommit in, vilket till slut fått till följd att det sker kränkningar av den enskilde. Därför är det riktigt att lagstiftningen har setts över, för det behövs verkligen ökad tydlighet och bättre förutsättningar för lika bedömning.

Det är bra att barnperspektivet stärks, att det görs förtydliganden om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Detsamma gäller att en självklar utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också skrivningarna som möjliggör ledsagning vid exempelvis matinköp eller bankbesök. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följden av en funktionsnedsättning, därför blir det naturligt att den ska kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde ska själv ha rätt att bestämma vad ledsagningen ska användas till. Vilken typ av affär som den enskilde önskar besöka bör därför inte detaljstyras i riktlinjerna.

En viktig sak att skriva in tydligt i riktlinjerna är att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna, vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t.ex. så kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum. Men dessa är en del av den biståndsbedömda insatsen och ska inte innebära ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en enskild under alla tider på dygnet bör stärkas mer än i det nu liggande förslaget. Nu föreslås en minskning till 16 timmar i månaden (från tidigare 4 timmar i veckan vilket motsvarar 17,5 timmar i månaden). Snarare borde rätten till avlösning utökas till fler än fyra timmar per vecka. Däremot är det positivt att öka flexibiliteten och räkna timmarna per månad istället för per vecka.

Att föra in formuleringar om ”arbetslinjen” i riktlinjerna har med en välvillig tolkning att göra med önskan om att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden. I dag är diskriminering av funktionshindrade ett allvarligt problem. Men risken är påtaglig att formuleringarna snarare uppfattas som kravpo-

litik, inte minst med tanke på de försämringar i sjukförsäkringen som de borgerliga genomförde under den senaste mandatperioden. Skrivningarna bör ändras och det bör förtydligas att utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Barn med funktionsnedsättning som placeras i familjehem bör ha tillgång till "egen" familjevårdsinspektör, som enbart ser till barnets intressen medan en annan inspektör ansvarar för familjehemmets utbildning och ersättning etc.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (MP) och Anders Löwdin (S) enligt följande.

Stadsdelsnämnden beslutar att

Godkänna förvaltningens svar på remissen med nedanstående tillägg för att sedan överlämna det till kommunstyrelsen. Det som saknas i riktlinjerna och skulle behöva föras in är:

1. Resurser prioriteras i SDN på utbildning om anmälningsskyldigheten till barns skydd (se sid 27) i skolan, förskola, BVC och MVC.
2. Stöd till anhöriga till personer som får stöd enligt LSS och SoL:s insatser. För att förebygga ohälsa hos föräldrar, maka/make etc. borde stödfunktion som psykologiskt eller fysiskt behjälpligt även innefatta anhöriga.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Rosa Lundmark (V), ledamoten Magnus Dannqvist m.fl. (S) och Pekka Koskenvoima (MP) enligt följande.

Nämnden beslutar att som remissvar lämna samma svar som oppositionen i socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden den 30 september 2010.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S), Mariana Moreira Duarte m.fl. (MP) och Inger Stark (V) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden godkänner i huvudsak tjänsteutlåtandet som svar på remissen
2. samt anför därutöver följande

Vi instämmer helt i vänsterpartiets, socialdemokraternas och miljöpartiets reservation till beslutet i ärendet i Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden 28 september 2010, § 12:

”Det är bra att det klargörs i revideringen av riktlinjerna att syftet är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Allt för många rapporter om åtstramad bedömningar har kommit in, vilket till slut fått till följd att det sker kränkningar av den enskilde. Därför är det riktigt att lagstiftningen har setts över, för det behövs verkligen ökad tydlighet och bättre förutsättningar för lika bedömning.

Det är bra att barnperspektivet stärks, att det görs förtydliganden om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Detsamma gäller att en självklar utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också skrivningarna som möjliggör ledsagning vid exempelvis matinköp eller bankbesök. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följden av en funktionsnedsättning, därför blir det naturligt att den ska kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde ska själv ha rätt att bestämma vad ledsagningen ska användas till. Vilken typ av affär som den enskilde önskar besöka bör därför inte detaljstyras i riktlinjerna.

En viktig sak att skriva in tydligt i riktlinjerna är att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna, vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t.ex. så kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum. Men dessa är en del av den biståndsbedömda insatsen och ska inte innebära ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en enskild under alla tider på dygnet bör stärkas mer än i det nu liggande förslaget. Nu föreslås en minskning till 16 timmar i månaden (från tidigare 4 timmar i veckan vilket motsvarar 17,5 timmar i månaden). Snarare borde rätten till avlösning utökas till fler än fyra timmar per vecka. Däremot är det positivt att öka flexibiliteten och räkna timmarna per månad istället för per vecka.

Att föra in formuleringar om ”arbetslinjen” i riktlinjerna har med en välvillig tolkning att göra med önskan om att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden. I dag är diskriminering av funktionshindrade ett allvarligt problem. Men risken är påtaglig att formuleringarna snarare uppfattas som kravpolitik, inte minst med tanke på de försämringar i sjukförsäkringen som de borgerliga genomförde under den senaste mandatperioden. Skrivningarna bör ändras och det bör förtydligas att utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Barn med funktionsnedsättning som placeras i familjehem bör ha tillgång till ”egen” familjevårdsinspektör, som enbart ser till barnets intressen medan en annan inspektör ansvarar för familjehemmets utbildning och ersättning etc.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Eva Fagerhem m.fl. (S), ledamöterna Johan Faxér m.fl. (MP) och Carita Stenbacka Tenezakis (V) enligt följande.

Det är bra att det klargörs i revideringen av riktlinjerna att syftet är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Liksom det är bra att en självklar utgångspunkt är FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också skrivningarna som möjliggör ledsagning vid exempelvis matinköp eller bankbesök.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande ledamot Leif Larsson (V), ledamot Bengt Roxne m.fl. (S) och ledamot Lars Jakobsson m.fl. (MP) enligt följande.

Vi ställer oss bakom reservationstexten från (v+s+mp) i Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens beslut 2010-09-30, § 12.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Catarina Agrell m.fl. (S), Ingegerd Akselsson Le Douaron m.fl. (MP) och Reijo Kittilä (V) enligt följande.

Kungsholmens stadsdelsnämnd överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen och anför därutöver följande.

Förslaget till nya riktlinjer innehåller många välkomna förtydliganden i hur gällande lagstiftning ska tillämpas. Införandet av barnperspektivet och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är viktiga tillägg.

Vi har dock synpunkter på vissa förslag som behöver ändras och förtydligas:

- Den enskilde ska få större inflytande över vad beviljad ledsagning ska kunna användas till. Vi förespråkar en hög grad av valfrihet för den enskilde.
- Det är viktigt att slå fast att ett funktionshinder inte ska medföra merkostnader för den enskilde. Beslutet att funktionshindrade som bor i gruppboenden måste betala hyra även för gemenskapsutrymmen bör upphävas.

- Vi motsätter oss förslaget att sänka antalet timmar per månad som en anhörig som vårdar en enskild kan beviljas i avlastning. Det finns snarare behov av en utökning.
- Det är viktigt att motarbeta diskriminering av funktionshindrade på arbetsmarknaden. Alla bör ha rätt till ett arbete eller en sysselsättning utifrån den enskildes behov och förutsättningar.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Hans Enroth (V) enligt följande.

Som remissvar lämna samma svar som S, V och MP i social- och arbetsmarknadsnämnden den 30 september 2010.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Jakob Dencker m.fl. (MP), vice ordförande Mia Päärne m.fl. (S) och tjänstgörande ersättare Anki Erdmann (V) enligt följande.

att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut
att därutöver anföras

Det är bra att det klargörs i revideringen att riktlinjerna att syftet är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Allt för många rapporter om åtstramade bedömningar har kommit in, vilket till slut fått till följd att det sker kränkningar av den enskilde. Därför är det riktigt att lagstiftningen har setts över, för det behövs verkligen ökad tydlighet och bättre förutsättningar för lika bedömning.

Det är bra att barnperspektivet stärks, att det görs förtydliganden om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Detsamma gäller att en självklar utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också skrivningarna som möjliggör ledsagning vid exempelvis matinköp eller bankbesök. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följd av en funktionsnedsättning, därför blir det naturligt att den ska kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde ska själv ha rätt att bestämma vad ledsagningen ska användas till. Vilken typ av affär som den enskilde önskar besöka bör därför inte detaljstyras i riktlinjerna.

En viktig sak att skriva in tydligt i riktlinjerna är att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna, vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t ex på kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum. Men dessa är en

del av den biståndsbedömda insatsen och ska inte innebära ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en enskild under alla tider på dygnet bör stärkas mer än i det nu liggande förslaget. Nu föreslås en minskning till 16 timmar i månaden (från tidigare 4 timmar i veckan vilket motsvarar 17,5 timmar i månaden.) Snarare borde rätten till avlösning utökas till fler än fyra timmar per vecka. Däremot är det positivt att öka flexibiliteten och räkna timmarna per månad istället för per vecka.

Att föra in formuleringar om "arbetslinjen" i riktlinjerna har med en välvillig tolkning att göra med önskan att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden. Idag är diskriminering av funktionshindrade ett allvarligt problem. Men risken är påtaglig att formuleringarna snarare uppfattas som kravpolitik, inte minst med tanke på de försämringar i sjukförsäkringen som de borgerliga genomförde under den senaste mandatperioden. Skrivningarna bör ändras och det bör förtydligas att utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar. Barn med funktionsnedsättning som placeras i familjehem bör ha tillgång till en "egen" familjevårdsinspektör, som enbart ser till barnets intressen medan en annan inspektör ansvarar för familjehemmets utbildning och ersättning.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), ledamoten Claes Elmgren m.fl. (S) och Tina Kratz (V) enligt följande.

Vi föreslog nämnden besluta

Nämnden beslutar att som remissvar lämna samma svar som oppositionen i socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden den 30 september 2010.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Robert Lagergren m.fl. (S) och Rudy Espinoza m.fl. (V) enligt följande.

Stadsdelsnämnden godkänner förslaget om reviderade riktlinjer för handläggningen av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, samt därutöver anför

Det är bra, att det klars i revideringen av riktlinjerna att syftet är, att säkerställa säkerhet och likabehandling i staden. Det är viktigt, att lagstiftningen har setts över, så att det inte uppkommer kränkningar av den enskilde. Det är också bra, att barnperspektivet stärks. Barnets bästa och barnets rätt att komma till tals är viktiga. FN:s barnkonvention och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning måste vara en självklar utgångspunkt.

Det är dock viktigt, att valfrihet ska råda även här och, att man inte i detalj styr upp den enskildes behov av insats. Människor är olika, så en viss flexibilitet måste kunna råda. Vi tycker det är självklart, att den enskilde inte ska åsamkas mera kostnader än normalt på grund av ett funktionshinder.

Det är bra för människor, att känna sig behövda och ha ett arbete att gå till. Det gäller även de med funktionshinder. Men det får inte förenas med ett krav. Tryggheten måste alltid komma i första hand. Det ska också kännas att man inte blir utnyttjad utan uppskattas med att få lön för arbetet.

Sjukersättningen är för denna grupp oftast låg, då man kanske inte hunnit kvalificera sig tillräckligt. Därför borde man återinföra, som alliansen tog bort, att man får behålla sin sjukersättning och kan få lön ovanpå det upptill ett visst belopp. Tidigare var det 42 000 kr/år. Som det är för närvarande, så får man inte tjäna några pengar om man har sjukersättning. För övrigt instämmer vi i den av S, V och MP avlämnade reservationen i Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden.

Reservation anfördes av Rebwar Hassan (MP) enligt följande.

Jag hänvisar till miljöpartiets förslag till beslut och reservation i Kommunfullmäktige i denna fråga.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Ågren (V), Anders Göransson m.fl. (S) och Erik Malm m.fl. (MP) enligt följande.

Nämnden beslutar att som remissvar lämna samma svar som oppositionen i socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden den 30 september 2010.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Majvi Andersson m.fl. (S), vice ordföranden Viktor Morawski (MP) och ledamoten Sebastian Wiklund (V) enligt följande.

Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner, med nedanstående ändringar, förslaget till revidering av nuvarande riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. Förslaget ansluter i sin helhet till det förslag till beslut som oppositionen lagt i Social- och arbetsmarknadsnämnden.

Det är bra att det klagörs i revideringen av riktlinjerna att syftet är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden. Allt för många rapporter om åtstramade

bedömningar har kommit in, vilket till slut fått till följd att det sker kränkningar av den enskilde. Därför är det riktigt att lagstiftningen har setts över, för det behövs verkligen ökad tydlighet och bättre förutsättningar för lika bedömning.

Det är bra att barnperspektivet stärks, att det görs förtydliganden om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Detsamma gäller att en självklar utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi välkomnar också skrivningarna som möjliggör ledsagning vid exempelvis matinköp eller bankbesök. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som kan bli följd av en funktionsnedsättning, därför blir det naturligt att den ska kunna användas flexibelt. Vi anser att den enskilde ska själv ha rätt att bestämma vad ledsagningen ska användas till. Vilken typ av affär som den enskilde önskar besöka bör därför inte detaljstyras i riktlinjerna.

En viktig sak att skriva in tydligt i riktlinjerna är att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna, vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t.ex. så kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum. Men dessa är en del av den biståndsbedömda insatsen och ska inte innebära ytterligare kostnader för den enskilde.

Rätten till avlösning när anhöriga vårdar en enskild under alla tider på dygnet bör stärkas mer än i det nu liggande förslaget. Nu föreslås en minskning till 16 timmar i månaden (från tidigare 4 timmar i veckan vilket motsvarar 17,5 timmar i månaden). Snarare borde rätten till avlösning utökas till fler än fyra timmar per vecka. Däremot är det positivt att öka flexibiliteten och räkna timmarna per månad istället för per vecka.

Att föra in formuleringar om ”arbetslinjen” i riktlinjerna har med en välvillig tolkning att göra med önskan om att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden. I dag är diskriminering av funktionshindrade ett allvarligt problem. Men risken är påtaglig att formuleringarna snarare uppfattas som kravpolitik, inte minst med tanke på de försämringar i sjukförsäkringen som de borgerliga genomförde under den senaste mandatperioden. Skrivningarna bör ändras och det bör förtydligas att utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Barn med funktionsnedsättning som placeras i familjehem bör ha tillgång till ”egen” familjevårdsinspektör, som enbart ser till barnets intressen medan en annan inspektör ansvarar för familjehemmets utbildning och ersättning etc.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Stefan Nilsson m.fl. (MP) och ledamoten Birgit Marklund Beijer m.fl. (S) enligt följande.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta

att i huvudsak godkänna förvaltningens tjänstutlåtande samt

att därutöver anföra

Nämnden stryker i övrigt under vikten av att i riktlinjerna tydligt skriva in att funktionshindrade inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Idag är det dessutom skillnader i handläggning mellan stadsdelsnämnderna vilket åsidosätter likställighetsprincipen. Det gäller t.ex. så kallade LSS-bostäder, där den borgerliga majoriteten beslutat att hyra ska tas ut för gemenskapsutrymmen som kök och vardagsrum.

När det gäller bör boendestöd bör detta beviljas efter behov. Ofta har personer som har boendestöd någon form av arbete eller verksamhet på dagarna och då kan de ha behov av boendestöd kvällstid eller på helger.

I övrigt hänvisas till vad oppositionen har framhållit i frågan i sin reservation till socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden.